

ที่ นค ๐๐๑๙.๒/๒๒๑๐๖๕

ศาลากลางจังหวัดหนองคาย
ถนนมิตรภาพ นค ๔๓๐๐๐

๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง แนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตามข้อเสนอแนะของสำนักงาน
การตรวจเงินแผ่นดิน

เรียน นายอำเภอ ทุกอำเภอ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาหนังสือสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ที่ ตผ ๐๐๒๖/๒๑๓๓ ลงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แนวทางการจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน ๑ ฉบับ
๓. ทะเบียนรายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จ.หนองคาย จำนวน ๑ ฉบับ
๔. แบบสรุปผลการจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยจังหวัดหนองคาย ได้รับแจ้งจากกรมการพัฒนาชุมชน กรณีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
ส่งรายงานการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
ซึ่งผลการตรวจสอบมีข้อเสนอแนะให้ดำเนินการ ๖ ข้อ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตามข้อตรวจพบและ
ข้อเสนอแนะของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์
ของทางราชการ จึงขอให้อำเภอมอบหมายสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาและดำเนินการกิจกรรมตามข้อเสนอแนะฯ ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒
๒. ดำเนินการทบทวนผลการจัดประเภท และประเมินผลชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
ทั้งหมดให้แล้วเสร็จ ภายในวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๓ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๓ - ๔

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวสิริมา วัฒนโน)

รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการแทน
ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน
โทร. ๐ ๔๒๔๑ ๑๑๘๒

สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและวิสาหกิจชุมชน
วันที่ 29 ก.ค. 2563
เลขที่รับ 1576
เวลา 16.13

กรมการพัฒนาชุมชน
เลขรับ 698
วันที่ 29 ก.ค. 2563
เวลา 15.10

ที่ ตผ ๐๐๒๖/ ๒๑ กค ๓

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
ถนนพระรามที่ ๖ กทม. ๑๐๕๐๐

338.2
30 กค 2563
16.00 น

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
เรียน อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP
นวัตวิถี จำนวน ๑ เล่ม

ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน โดยสำนักตรวจสอบการดำเนินงานที่ ๕ ได้ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และ
ประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
เสร็จแล้ว ผลการตรวจสอบมีข้อตรวจพบและข้อเสนอแนะ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

อาศัยอำนาจตามมาตรา ๙๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงิน
แผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงขอส่งรายงานการตรวจสอบมาเพื่อดำเนินการตามข้อเสนอแนะ แล้วแจ้งให้สำนักงาน
การตรวจเงินแผ่นดิน ทราบภายใน ๖๐ วัน ทั้งนี้ ได้ส่งสำเนารายงานการตรวจสอบดังกล่าวให้ปลัดกระทรวงมหาดไทย
เพื่อทราบด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นางพนีย์ มโนดำรงธรรม)

รองผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ปฏิบัติราชการแทน

ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

สำนักตรวจสอบการดำเนินงานที่ ๕
โทร. ๐ ๒๑๒๖ ๑๕๐๐ ต่อ ๙๔๔๒
โทรสาร ๐ ๒๒๗๘ ๐๒๗๙
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ : pao5@oag.go.th

รายงานการตรวจสอบ
ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงาน
โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้รับจัดสรรงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 9,328.12 ล้านบาท ให้ดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้เกิดรายได้กับชุมชน ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงและกระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง โดยการเปลี่ยนผ่านจากยุคการผลิตสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียวสู่ช่องทางการเพิ่มรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยวโดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน รายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength within) และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

การดำเนินโครงการกำหนดพื้นที่เป้าหมายจำนวน 3,273 หมู่บ้าน/ชุมชน ครอบคลุม 76 จังหวัด และได้กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานโครงการไว้ในช่วงไตรมาส 3-4 ของปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 (เดือนเมษายน-กันยายน 2561) ซึ่งจากการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการพบว่ายังมีข้อเท็จจริงและข้อจำกัดที่สำคัญบางประการที่ทำให้การดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถียังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์และไม่มีประสิทธิภาพ โดยมีประเด็นข้อตรวจพบที่สำคัญจำนวน 2 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

ข้อตรวจพบที่ 1 การดำเนินกิจกรรมใน 5 กระบวนการหลักไม่สามารถเป็นกลไกในการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีได้อย่างแท้จริง

การดำเนินงานตามโครงการ 5 กระบวนการ ที่ดำเนินการโดยส่วนภูมิภาค ได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวน 8,344.26 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 89.45 ของงบประมาณทั้งหมดของโครงการ จากการสุ่มตรวจสอบหมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 74 แห่ง ในพื้นที่ 11 จังหวัด ได้แก่จังหวัด ตรัง นครนายก บุรีรัมย์ พระนครศรีอยุธยา แพร่ ราชบุรี ลำปาง ศรีสะเกษ สตูล สมุทรสงคราม และ อุบลราชธานี พบว่า ในแต่ละกระบวนการมีสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาหลายประการ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

1.1 ตัวแทนหมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนไม่มีพื้นฐานความรู้ที่จำเป็นมาก่อน ประกอบกับระยะเวลาการอบรมที่สั้น กิจกรรมหรือหลักสูตรละประมาณ 1-5 วัน รวมถึงมีตัวแทนจำนวนมากที่ต้องอบรมหลายหลักสูตรจนเกิดความสับสน ส่งผลทำให้บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมยังไม่มีความพร้อมในปฏิบัติหน้าที่จริงได้ นอกจากนี้ บางส่วนยังไม่สามารถปฏิบัติ

หน้าที่ได้อย่างสม่ำเสมอเนื่องจากข้อจำกัดส่วนบุคคล เช่น ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพและความคล่องตัว หรือตัวแทนในวัยทำงานหรือวัยเรียนส่วนใหญ่ที่มีภารกิจส่วนตัว

ทั้งนี้ การกำหนดวิธีการพัฒนาบุคลากรของจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบทั้ง 11 จังหวัด ในพื้นที่จังหวัดเดียวกันจะมีกิจกรรมหลักเหมือนกัน และกำหนดตัวแทนจากหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อรับการฝึกอบรมในจำนวนที่เท่ากันทุกแห่ง ในขณะที่แต่ละพื้นที่ต่างมีบริบทที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น จึงไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสม เช่น การกำหนดจำนวนผู้เข้าอบรมที่เท่ากันหมู่บ้าน/ชุมชนละ 20-50 คน นับว่าเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่ ทำให้แต่ละแห่งต้องส่งตัวแทนที่อาจไม่มีความพร้อมเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อให้เต็มจำนวน และหลายคนต้องเข้าร่วมมากกว่า 1 กิจกรรม ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมากที่ยังสับสน จำไม่ได้ว่าได้เข้าอบรมเรื่องใดไปแล้วบ้าง

นอกจากนี้ ยังไม่พบว่าการดำเนินโครงการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ หรือหมู่บ้าน/ชุมชน มีแนวทางที่ชัดเจนในการต่อยอดเพื่อให้เกิดบุคลากรที่มีศักยภาพเพื่อเป็นกลไกในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น ทุกพื้นที่ที่มีการอบรมหลักสูตรการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ยังไม่มีการนำความรู้มาถ่ายทอดต่อ ทำให้ไม่สามารถสร้างโครงข่ายการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้เกิดขึ้นทั่วทั้งพื้นที่ตามหลักการของการท่องเที่ยวชุมชน หรือยังไม่มีการส่งต่อความรู้เพื่อทดแทนบุคลากรเดิมที่ได้รับการอบรม ทั้งกรณีของผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน หรือนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเมื่อระยะเวลาผ่านไปอาจมีข้อจำกัดมากขึ้นจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

1.2 แผนธุรกิจชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ส่วนใหญ่ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้ พบว่าหมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบเกือบทั้งหมด ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของแผนธุรกิจ บางแห่งยังจำไม่ได้ว่าเคยมีการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนท่องเที่ยวของพื้นที่ตนเอง นอกจากนี้ หมู่บ้าน/ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มี ความชัดเจนในการนำแผนธุรกิจชุมชนท่องเที่ยวที่จัดทำไปดำเนินการต่ออย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการที่ 2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก

2.1 กิจกรรมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกเน้นการตกแต่งและปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสร้างแลนด์มาร์คและจุดเช็คอิน โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ ส่วนใหญ่เน้นการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อจัดทำแลนด์มาร์ค (Landmark) และจุดเช็คอิน (Check-in) โดยการนำวัสดุอุปกรณ์จากภายนอกไปติดตั้งในพื้นที่ เช่น ชุ้มประตู สะพานไม้ไผ่ ชุ้มไม้ไผ่ ศาลาไม้ไผ่ ฉากหลังถ่ายรูป ป้ายต่าง ๆ และต้นไม้ประดับ ซึ่งเป็นเพียงการตกแต่งรูปลักษณ์ภายนอกเท่านั้น ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีอยู่ นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าหมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวอยู่เดิมที่สามารถพัฒนาให้เกิดความน่าสนใจได้

2.2 วัสดุและอุปกรณ์ในการปรับปรุงภูมิทัศน์มีรูปแบบไม่แตกต่างกัน ใช้วัสดุชนิดเดียวกัน ไม่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและแตกต่างอย่างชัดเจน จากการตรวจสอบทั้ง 11 จังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ พบข้อเท็จจริง ดังนี้

2.2.1 มีการนำวัสดุและอุปกรณ์มาติดตั้งในหมู่บ้าน/ชุมชนในลักษณะที่เหมือนกัน หรือซ้ำกันเป็นจำนวนมาก เช่น ชุ้มประตู สะพานไม้ไผ่ รูปปูนปั้น ฉากหลังสำหรับถ่ายรูป ชุ้มไม้ไผ่ แคร่ไม้ไผ่ ศาลาไม้ไผ่ และการนำต้นไม้มาจัดทำสวน และส่วนใหญ่ใช้วัสดุในการจัดทำที่เหมือน ๆ กัน เช่น ไม้ไผ่ ปูนพลาสติก และพลาสติก ซึ่งในภาพรวมยังไม่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

2.2.2 วัสดุและอุปกรณ์ที่นำไปติดตั้งในแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน ไม่เสริมสร้างให้เกิดความสวยงามหรือความโดดเด่นของพื้นที่ บางหมู่บ้าน/ชุมชนมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่มีลักษณะไม่เหมาะสมกับพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมโดยรอบ ซึ่งพบว่าการออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์ส่วนใหญ่เกิดจากความคิดของผู้รับจ้างเป็นหลัก ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย เช่น ให้ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน/ชุมชน เลือกแบบที่ผู้รับจ้างออกแบบมาให้ เลือกสถานที่จัดวางในหมู่บ้าน ซึ่งผลที่ได้ไม่สะท้อนมาจากแนวคิดของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

2.2.3 การปรับปรุงภูมิทัศน์ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่คงทน อายุการใช้งานสั้น ชำรุดเสียหายได้ง่าย ตลอดจนไม่ได้รับการดูแลบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม อุปกรณ์ส่วนใหญ่ที่ได้นำไปติดตั้งใช้วัสดุหลักที่ไม่คงทน มีอายุการใช้งานสั้น เช่น ไม้ไผ่ และการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งพบว่ามีหมู่บ้าน/ชุมชน จำนวน 26 แห่ง ที่วัสดุและอุปกรณ์ที่ทำจากไม้ไผ่ชำรุดเสียหาย บางแห่งไม่สามารถซ่อมแซมให้กลับมาใช้งานได้ และบางแห่งไม่สามารถดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ให้อยู่ในสภาพที่สวยงามได้อย่างทั่วถึง ทำให้มีสภาพทรุดโทรม เหี่ยวเฉา ยืนต้นตาย โดยไม่มีการปลูกทดแทน นอกจากนี้ อุปกรณ์ตกแต่งที่เป็นกระถางต้นไม้ ตุ๊กตาปูนปั้นบางแห่งชำรุด เสียหาย หรือสูญหาย

2.2.4 วัสดุและครุภัณฑ์ที่จัดสรรให้บางพื้นที่ไม่ตรงกับความต้องการหรือสภาพข้อเท็จจริงของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน ทำให้ไม่ได้ใช้ประโยชน์หรือใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ ทั้ง 11 จังหวัดที่สุ่มตรวจสอบมีการจัดหาวัสดุและครุภัณฑ์ให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ โดยใน 8 จังหวัด มีหมู่บ้าน/ชุมชนในพื้นที่อำเภอหรือจังหวัดเดียวกันได้รับการจัดหาวัสดุหรือครุภัณฑ์ที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ พบว่าการจัดสรรไม่มีการสำรวจความต้องการที่แท้จริงของแต่ละพื้นที่ วัสดุและครุภัณฑ์จำนวนมากไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน บางรายการได้รับเกินกว่าความต้องการ

จากการสังเกตการณ์พบว่า วัสดุและครุภัณฑ์จำนวนมากไม่มีการใช้งาน บางรายการนำไปใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ เช่น มีหมู่บ้าน/ชุมชนจำนวนมากที่ได้รับการจัดหาจักรยาน หรือเรือคายัคและเสื้อชูชีพ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีความพร้อมทั้งสภาพพื้นที่ และไม่มี

กิจกรรมเพื่อรองรับการใช้วัสดุและครุภัณฑ์ดังกล่าว นอกจากนี้ ยังพบว่าครุภัณฑ์จำนวนมากยังจัดเก็บไม่เหมาะสม เสี่ยงต่อการสูญหาย หรือเสื่อมสภาพ ชำรุด เสียหาย เช่น จักรยานและเรือคายัคจำนวนหนึ่งจัดเก็บไว้กลางแจ้ง ตากแดดตากฝน

กระบวนการงานที่ 3 การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

3.1 หมู่บ้าน/ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาสินค้าและบริการได้ไม่ถึง 10 ผลิตภัณฑ์ ตามเป้าหมายของโครงการ โครงการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวอย่างน้อยหมู่บ้าน/ชุมชนละ 10 ผลิตภัณฑ์ เท่ากันในทุกพื้นที่ ซึ่งไม่ตรงกับสภาพความพร้อมของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน โดยพบว่าทั้ง 74 หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบมีความพร้อมในการพัฒนาสินค้าและบริการ (ผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่ม D) เฉลี่ยเพียง 1-3 ผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่เมื่อเข้าร่วมโครงการจึงต้องคิดค้นสินค้าและบริการเพิ่มเติมเพื่อให้ครบตามเป้าหมาย จึงมีการนำผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันมาเปลี่ยนรูปแบบ ดัดแปลงส่วนผสม หรือรูปลักษณ์ภายนอกเพียงเล็กน้อยเพื่อเพิ่มจำนวนผลิตภัณฑ์ให้ครบตามเป้าหมาย

3.2 จำนวนผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าสู่กระบวนการการพัฒนาไม่สอดคล้องกับระยะเวลาดำเนินการ ทั้ง 11 จังหวัดที่สุ่มตรวจสอบส่วนใหญ่มีผลิตภัณฑ์จำนวนมากที่ต้องพัฒนาไม่ต่ำกว่า 100-300 ผลิตภัณฑ์ แต่ต้องดำเนินการภายในระยะเวลาจำกัด สูงสุดไม่เกิน 90 วัน โดยกระบวนการพัฒนาสินค้าใช้วิธีการให้ผู้ประกอบการนำสินค้าต้นแบบมารับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งไม่มีเวลาเพียงพอในการแสวงหาข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนา ทำให้สินค้าและบริการยังไม่มีคุณภาพโดดเด่นที่แสดงถึงอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนที่เป็นจุดขายในเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและเป็นฐานในการสร้างรายได้ให้แก่หมู่บ้าน/ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3.3 การพัฒนาสินค้าและบริการไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐาน จาก 11 จังหวัดที่สุ่มตรวจสอบมีเพียง 2 จังหวัดเท่านั้น ได้แก่ จังหวัดแพร่และจังหวัดนครนายก ที่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์และบริการในขอบเขตของสัญญาจ้าง (Term of Reference: TOR) นอกจากนี้ ยังพบว่ามีเพียง 56 ผลิตภัณฑ์ จาก 750 ผลิตภัณฑ์ที่สุ่มตรวจสอบ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.46 เท่านั้นที่มีการขอรับรองมาตรฐาน ซึ่งผู้บริหารเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบได้ให้ข้อมูลว่า การดำเนินงานส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบ สร้างตราสินค้า รวมถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นสำคัญ แต่การพัฒนามาตรฐานของผลิตภัณฑ์เน้นเพียงการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการเท่านั้น ยังไม่นำไปสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานอย่างเต็มรูปแบบ

3.4 ผลิตภัณฑ์ที่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาจำนวนมากเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถหาซื้อได้ทั่วไป ไม่มีความโดดเด่นและแตกต่าง และเป็นประเภทสินค้าชนิดเดียวกัน หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบจำนวน 74 แห่ง มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาที่เป็นชนิดเดียวกัน หรือมีลักษณะซ้ำ ๆ กัน

เป็นจำนวนมาก และเป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคและใช้สอยในครัวเรือนหรือในชีวิตประจำวันในพื้นที่ อยู่แล้ว สามารถหาซื้อได้โดยทั่วไป ไม่มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นที่สามารถแสดงได้ว่าหากต้องการ สินค้าชนิดนี้ต้องมาซื้อที่หมู่บ้าน/ชุมชนแห่งนี้เท่านั้น ทั้งนี้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่สามารถให้ข้อมูล ได้ว่าผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีเรื่องราวหรือมีอัตลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นหรือมีความแตกต่าง ในการสร้างความสนใจหรือดึงดูดผู้บริโภคได้แต่อย่างไร

3.5 บรรจุภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาตามโครงการส่วนใหญ่ยังไม่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่เหมาะสม และไม่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ได้อย่างแท้จริง

3.5.1 บรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาตามโครงการไม่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ดึงดูด และ สร้างการจดจำให้กับสินค้าได้ สามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามท้องตลาด ผู้ประกอบการบางรายให้ข้อมูล ว่า บรรจุภัณฑ์ตามรูปแบบที่ได้รับการพัฒนา ผู้ประกอบการสามารถคิดและจัดหาเองได้ เช่น กล่องพลาสติกใส ถุงพลาสติกใส ขวดพลาสติกใส โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ บางส่วนเป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีการใช้อยู่แต่เดิมแล้ว ไม่มีการพัฒนาให้มีความแตกต่าง มีคุณภาพ หรือ สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าบางหมู่บ้าน/ชุมชน มีบรรจุภัณฑ์เหมือนกัน แต่ใช้กับหลายผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยไม่คำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะ ของแต่ละผลิตภัณฑ์

3.5.2 รูปทรงและรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ไม่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ โดยพบว่า บรรจุภัณฑ์บางรายการมีขนาดเล็กกว่าตัวผลิตภัณฑ์ รูปแบบไม่สัมพันธ์กับรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ ไม่สร้างความปลอดภัยให้กับตัวผลิตภัณฑ์ได้ ไม่สะดวกในการพกพา วัสดุที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์มีคุณสมบัติ ไม่เหมาะสมกับชนิดและลักษณะของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการบางรายให้ความเห็นว่าไม่ได้นำ บรรจุภัณฑ์ที่ได้รับมาใช้ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพราะไม่ตรงกับความต้องการหรือเห็นว่าไม่เหมาะสม กับผลิตภัณฑ์

3.5.3 ฉลากผลิตภัณฑ์ไม่เหมาะสม ไม่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผลิตภัณฑ์ ได้อย่างชัดเจน จากการตรวจสอบพบว่า ฉลากผลิตภัณฑ์ของโครงการจำนวนมากให้ข้อมูลที่จำเป็น ของผลิตภัณฑ์ไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง เช่น ไม่แสดงส่วนผสมหรือแสดงแต่ไม่ถูกต้อง ไม่แสดงวันที่ผลิต วันหมดอายุ ราคาสินค้า ไม่สามารถสแกน QR Code ได้ หรือตัวอักษรบนฉลากมีขนาดเล็กจนเกินไป ตลอดจนฉลากมีขนาดและรูปแบบไม่เหมาะสมกับรูปทรงของบรรจุภัณฑ์

3.5.4 บรรจุภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาจะผลิตให้ฟรีแก่ผู้ประกอบการ โดย ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงต้นทุนบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนไม่มีการคำนวณต้นทุนบรรจุภัณฑ์ รวมกับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ไม่ทราบต้นทุนของบรรจุภัณฑ์ที่ได้รับ จึงไม่ได้นำต้นทุนบรรจุภัณฑ์ไปรวมเป็นต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย และบางรายให้ความเห็นว่า

บรรจุกฎณ์มีต้นทุนสูง ซึ่งเมื่อบรรจุกฎณ์ที่ได้รับจากโครงการหมดแล้วจะไม่ผลิตบรรจุกฎณ์ใช้อีก เนื่องจากหากรวมต้นทุนบรรจุกฎณ์ที่ต้องลงทุนเองจะทำให้ราคาขายสินค้าที่จำหน่ายภายในหมู่บ้าน/ชุมชนสูงขึ้นด้วย อาจไม่สามารถจำหน่ายได้

กระบวนการงานที่ 4 การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น

4.1 หมู่บ้าน/ชุมชนบางแห่งที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้าร่วมโครงการโดยไม่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายนอก การคัดเลือกหมู่บ้าน/ชุมชนเป้าหมายให้ความสำคัญกับความเข้มแข็ง และความร่วมมือจากผู้นำและประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ เนื่องจากต้องการดำเนินการให้แล้วเสร็จในระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้ง ยังกำหนดให้ต้องมีหมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการครอบคลุมทุกอำเภอเพื่อกระจายโอกาสในการได้รับการสนับสนุนโครงการจากภาครัฐ ทำให้บางหมู่บ้าน/ชุมชนที่อาจไม่มีศักยภาพเพียงพอในการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นแต่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการด้วย

4.2 หมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่สามารถใช้การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในการนำเสนอประชาสัมพันธ์และสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังไม่ปรากฏว่า หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบ มีการนำแผนที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงยังนำไปใช้สื่อสารหรือสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจในช่องทางที่กำหนด โดยใน 74 หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบนั้น ไม่มีการนำแผนที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวเผยแพร่ในแอปพลิเคชัน แอ่งเล็ก เช็คอิน ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ช่องทางหลักของโครงการ ในขณะที่มีเพียง 1 หมู่บ้าน/ชุมชนที่นำเสนอข้อมูลดังกล่าวในเฟซบุ๊ก และมีจำนวน 10 แห่งที่นำเสนอข้อมูลในเว็บไซต์ของหมู่บ้าน/ชุมชน

กระบวนการงานที่ 5 ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว

5.1 การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในรูปแบบงานอีเวนต์ (Event) ดำเนินการในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม โดยพบว่า 6 จังหวัด จาก 11 จังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ มีการจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบงานอีเวนต์ ในขณะที่กระบวนการงานอื่นยังไม่ได้ดำเนินการ (เนื่องจากงบประมาณถูกพับ) เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเพื่อประชาสัมพันธ์ แต่หมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการรองรับนักท่องเที่ยว

5.2 การส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยวโดยวิธีการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงานบางประการ ดังนี้

5.2.1 มีการดำเนินโครงการสร้างฐานข้อมูลเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในระดับจังหวัดน้อยมาก ใน 11 จังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ มีเพียง 1 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่เท่านั้นที่มีการจัดทำฐานข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวเมืองหลัก เมืองรองภายในจังหวัด ข้อมูลผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชนภายในจังหวัด และเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของส่วนกลาง และเมื่อพิจารณาข้อมูลในภาพรวม 76 จังหวัดที่เป็นพื้นที่ดำเนินโครงการ พบว่ามีเพียง 9 จังหวัดเท่านั้นที่มีการจัดทำ ได้แก่จังหวัด กาฬสินธุ์ ชลบุรี นนทบุรี ปทุมธานี แพร่ ร้อยเอ็ด ระยอง สุโขทัย และอุดรธานี

5.2.2 แอปพลิเคชันแอ่งเล็ก เช็คอิน ยังไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1) ข้อมูลของหมู่บ้าน/ชุมชนที่แสดงในแอปพลิเคชันไม่ครบถ้วน และขาดการบันทึกข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน จากการตรวจสอบข้อมูลหมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบจำนวน 74 แห่ง โดยการใช้งานจริงในแอปพลิเคชัน มีเพียง 48 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 64.86 เท่านั้นที่มีการแสดงข้อมูลครบถ้วนทุกรายการ โดยมีเพียง 56 แห่งที่มีข้อมูล ข่าวสารและกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังพบว่ามีถึง 20 แห่ง ที่ไม่ได้ระบุช่องทางการติดต่อกลับแสดงในแอปพลิเคชัน ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญและควรมีให้สำหรับกรณีที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติมที่จำเป็นต่อการตัดสินใจและพิจารณาประกอบการท่องเที่ยว

2) แอปพลิเคชัน แอ่งเล็ก เช็คอิน ยังมีข้อจำกัดในการจัดการข้อมูลการท่องเที่ยวหมู่บ้าน/ชุมชนในระดับพื้นที่ ตัวแทนที่ทำหน้าที่เป็นนักจัดการข้อมูลชุมชน (Feeder) ในพื้นที่ 74 หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อจำกัดบางประการในการใช้งานแอปพลิเคชัน เช่น ใช้งานยาก ไม่สามารถบันทึกข้อมูลได้หากสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอ โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ในการจัดการข้อมูลต้องเป็นรุ่นที่สามารถรองรับแอปพลิเคชันได้ และต้องมีหน่วยความจำสำหรับจัดเก็บข้อมูลที่ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดจากผู้ที่มีหน้าที่ในการบันทึกข้อมูลเอง เช่น ตัวแทนเป็นจิตอาสาซึ่งมีงานประจำและภารกิจส่วนตัว ทำให้อาจไม่สามารถจัดการข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน หรือเพิ่มข้อมูลอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

3) หมู่บ้าน/ชุมชนที่ร่วมโครงการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ยังไม่หลากหลาย จากการสืบค้นสื่อออนไลน์ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป ได้แก่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และยูทูป พบว่ามีจำนวน 4 หมู่บ้าน/ชุมชน ที่ไม่มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดังกล่าว และมีจำนวน 23 แห่ง ใช้สื่อออนไลน์ข้างต้นช่องทางใดช่องทางหนึ่งแต่เพียงช่องทางเดียว โดยมีเพียง 18 แห่งเท่านั้นที่มีการใช้ครบทั้งสามช่องทาง แสดงให้เห็นว่ายังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถส่งเสริมทำให้หมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ที่มีความหลากหลายเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ได้

ข้อตรวจพบที่ 2 หมู่บ้าน/ชุมชนเป้าหมายส่วนใหญ่ที่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมตามแนวทางของโครงการยังมีปัจจัยบางประการที่ไม่สามารถเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวได้

จากการสุ่มตรวจสอบหมู่บ้าน/ชุมชนจำนวน 74 แห่ง ใน 11 จังหวัด พบว่า ยังมีหมู่บ้านชุมชนเป้าหมายส่วนใหญ่มีปัจจัยที่ทำให้ไม่สามารถเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยวได้ ดังนี้

1. หมู่บ้าน/ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจำนวนมากมีศักยภาพไม่เพียงพอในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ จากการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน/ชุมชนจำนวน 74 แห่ง โดยการสัมภาษณ์ผู้นำและประชาชน รวมถึงสังเกตการณ์การดำเนินงานต่าง ๆ ในพื้นที่ พบว่ามีหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นจำนวนถึง 41 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 55.41 ไม่มีศักยภาพเพียงพอ ที่สำคัญคือไม่มีแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจเพียงพอในการสร้างจุดขาย ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการจัดประเภทหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของกรมการพัฒนาชุมชน ที่มีถึง 1,099 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 33.58 ของหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการจำนวน 3,273 แห่ง ที่ได้รับจัดให้อยู่ในกลุ่ม D (ชุมชนสินค้า OTOP) ที่มีศักยภาพไม่เพียงพอในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

2. แหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นจุดขายของหมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่ได้มีการพัฒนาเพื่อสร้างจุดเด่นให้ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้ มีพื้นที่ที่สุ่มตรวจสอบบางแห่งมีสถานที่ที่มีศักยภาพในการได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่อยู่ในความดูแลหรือความเป็นเจ้าของของหน่วยงานอื่นทั้งของรัฐหรือเอกชน ทำให้หมู่บ้าน/ชุมชนไม่อาจดำเนินการใด ๆ ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือที่ดีจากหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งที่ผ่านมาการประสานงานต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมสถานที่ หรือการจัดงานในสถานที่ เป็นไปอย่างจำกัด และมีทิศทางในการดำเนินงานที่ยังไม่ชัดเจน

3. โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการรองรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่มีความพร้อม หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบส่วนใหญ่นอกจากไม่มีความพร้อมตามมาตรฐานแล้วยังไม่มีแนวทางหรือแผนการดำเนินงานที่มีความชัดเจน โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ และการบริการอาหาร เครื่องดื่ม ซึ่งมีสภาพปัญหาที่หลากหลาย เช่น ไม่มีเงินทุนเพียงพอ ไม่มีที่ดิน หรือไม่มีผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษา โดยยังคงรอความชัดเจนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรมการพัฒนาชุมชน

4. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินการให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน หมู่บ้าน/ชุมชนที่สุ่มตรวจสอบส่วนใหญ่ยังมีสภาพปัญหา ดังนี้

4.1 ไม่มีแผนหรือทิศทางในการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของ 5 กระบวนงานหลักที่ได้รับ การสนับสนุนตามโครงการ เช่น การดูแล ควบคุม รวมถึงซ่อมแซม วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ต่าง ๆ

4.2 ขาดความเข้าใจและยังไม่สามารถดำเนินการหรือมีแผนการดำเนินการต่อได้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม เช่น โครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน การแบ่งปันผลประโยชน์ รายได้ยังไม่เป็นระบบ หรือการบริหารจัดการด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยังไม่ชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การใช้น้ำประปา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่เองในอนาคต

4.3 การจัดบันทึกข้อมูลในทางสถิติต่าง ๆ เช่น จำนวนนักท่องเที่ยว ยอดขาย รายได้ รวมถึง การสำรวจพฤติกรรม และ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำหรือจัดทำแต่ไม่ต่อเนื่อง และไม่เป็นระบบ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างมากเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ผลการตรวจสอบข้างต้นสรุปได้ว่า สาเหตุหลักของสภาพปัญหาตามที่กล่าวมา เกิดจาก วัตถุประสงค์ วิธีการ และระยะเวลาในการดำเนินโครงการไม่สอดคล้องกัน โดยมีระยะเวลาในการ ดำเนินโครงการเพียง 1 ปีเศษเท่านั้น แต่มีพื้นที่เป้าหมายจำนวนมากกระจายไปทั่วประเทศ นอกจากนี้ กิจกรรมที่ดำเนินการยังมีความสลับซับซ้อนที่เน้นการค้นหาทุนของชุมชนที่มีอัตลักษณ์และมีเสน่ห์ เฉพาะตัว เพื่อนำมาทำให้เกิดสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์และมีความแตกต่าง ประกอบกับกรมการพัฒนาชุมชนเอง ขาดความรู้ ความชำนาญในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องดำเนินการภายในระยะเวลาที่จำกัดให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้การ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จำนวนมาก ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่เกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดประสิทธิภาพและความคุ้มค่า ในการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินต่อไป สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจึงมีข้อเสนอแนะให้อธิบดี กรมการพัฒนาชุมชนพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

1. สำรวจและประเมินผลหมู่บ้าน/ชุมชนในกลุ่มที่มีศักยภาพเพียงพอในการเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในรายละเอียดของกิจกรรมในกระบวนการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วเป็นรายหมู่บ้าน ว่ามีความเพียงพอ เหมาะสมแล้วหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญ และวางแผน ในการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงและความต้องการที่แท้จริงของแต่ละ หมู่บ้าน/ชุมชนต่อไป

2. กำหนดนโยบายและแผนในการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีศักยภาพ ในการเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ต้องให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัย ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางคมนาคม ป้ายสัญลักษณ์ ที่จอดรถ ห้องน้ำ ความปลอดภัย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ให้ใกล้เคียงกับเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของประเทศไทย จัดทำโดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ รวมถึงให้ความสำคัญกับ การเสริมสร้างศักยภาพและองค์ความรู้ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนให้แก่ ประชาชนเจ้าของพื้นที่ โดยพิจารณาให้มีการประสานกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีหน้าที่

และอำนาจโดยตรง มีศักยภาพ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาร่วมดำเนินการตามความเหมาะสม

3. สั่งการและกำกับให้เจ้าหน้าที่ในทุกระดับที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน/ชุมชน ต้องให้ความสำคัญต่อการค้นหาทุนชุมชนที่มีความโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริง เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงกับสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่าง เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งนี้ให้หลีกเลี่ยงวิธีการที่มีลักษณะของการเหมารวม ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่

4. กำหนดรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการกับหมู่บ้าน/ชุมชน ที่อยู่ในกลุ่มที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านอื่นที่มีความเหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริง ศักยภาพ ความพร้อม และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ และพิจารณากำหนดแผนการดำเนินงานเป็นรายหมู่บ้านที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยพิจารณานำกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่ดำเนินงานไว้ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่า ทั้งนี้ต้องมีการสื่อสารกับแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน ถึงเหตุผล ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการพัฒนาและส่งเสริม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างกรมการพัฒนาชุมชนและประชาชนในพื้นที่ต่อไป

5. สั่งการและกำกับให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีการสำรวจ ตรวจสอบ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไว้ เช่น แอปพลิเคชัน แอ่งเล็ก เช็คอิน เว็บไซต์ และแอปพลิเคชันอื่นที่ดำเนินการโดยจังหวัดต่าง ๆ ให้มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง มีการปรับปรุงพัฒนาข้อมูลในการนำเสนอให้มีความเป็นปัจจุบัน ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้คำนึงถึงสภาพความพร้อม ความเหมาะสมของหมู่บ้าน/ชุมชนเป้าหมายที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในการเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่มีจุดขาย มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์อย่างแท้จริง

6. ให้หน่วยงานในพื้นที่มีการติดตามและประเมินผลหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่มีการส่งเสริมพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละแห่ง และรายงานให้กรมการพัฒนาชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง และนำไปพิจารณากำหนดแผนกลยุทธ์ในการส่งเสริมพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีประสิทธิภาพต่อไป

ทะเบียนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

จังหวัดหนองคาย

ทะเบียนชุมชนท่องเที่ยว						ผลการจัดประเภทชุมชน ท่องเที่ยว (A,B,C,D)
ที่	อำเภอ	ตำบล	หมู่	ชื่อบ้าน	รหัสหมู่บ้าน	
1	สังคม	ผาดั้ง	2	ปากโสม	43080202	
2	สังคม	ผาดั้ง	3	ลำภูพาน	43080203	
3	สังคม	ผาดั้ง	6	ดงด้อย	43080206	
4	สังคม	บ้านม่วง	2	ม่วง	43080302	
5	สังคม	บ้านม่วง	3	หนอง	43080303	
6	สังคม	บ้านม่วง	5	วังมน	43080305	
7	สังคม	นางิ้ว	6	ดงป่าเปลือย	43080406	
8	โพนพิสัย	กุดบง	1	หนองกุ่มใต้	43050301	
9	โพนพิสัย	กุดบง	2	หนองกุ่มเหนือ	43050302	
10	โพนพิสัย	จุมพล	13	จอมทอง	43050113	
11	โพนพิสัย	นาหนั่ง	8	หนองหอย	43050808	
12	โพนพิสัย	บ้านฝือ	2	เสริมสุข	43052102	
13	รัตนวาปี	รัตนวาปี	1	น้ำเป	43160101	
14	รัตนวาปี	รัตนวาปี	7	เจริญชัย	43160107	
15	รัตนวาปี	พระบาทนาหงส์	1	พระบาทนาหงส์	43160401	
16	รัตนวาปี	โพนแพง	1	โพนแพง	43160501	
17	เมือง	เวียงคุก	2	บ้านเวียงคุกใต้	43010502	
18	เมือง	หาดคำ	2	บ้านหาดคำ	43010702	
19	เมือง	หินโงม	6	บ้านพร้าวใต้	43010806	
20	เมือง	ปะโค	2	บ้านปะโคเหนือ	43011702	
21	เมือง	สีกาย	6	บ้านสีกายเหนือ	43011906	
22	ศรีเชียงใหม่	พานพร้าว	11	หัวทราย	43070111	
23	ศรีเชียงใหม่	พานพร้าว	12	หัวทราย	43070112	
24	ศรีเชียงใหม่	หนองปลาปาก	1	หนองปลาปาก	43070501	
25	ศรีเชียงใหม่	พระพุทธบาท	5	วังน้ำมอก	43070405	
26	ศรีเชียงใหม่	พระพุทธบาท	9	ห้วยช้างเผือก	43070409	
27	เผ่าไร่	หนองหลวง	17	หนองหลวงใหม่	43150317	
28	เผ่าไร่	วังหลวง	6	ท่าหลวง	43150406	
29	สระใคร	สระใคร	3	สระใคร	43140103	

ทะเบียนชุมชนท้องถิ่น						ผลการจัดประเภทชุมชน ท้องถิ่น (A,B,C,D)
ที่	อำเภอ	ตำบล	หมู่	ชื่อบ้าน	รหัสหมู่บ้าน	
30	สระใคร	สระใคร	4	ไชยา	43140104	
31	โพธิ์ตาก	โพธิ์ตาก	1	โพธิ์ตาก	43170101	
32	โพธิ์ตาก	ด่านศรีสุข	4	บางกอกน้อย	43170304	
33	โพธิ์ตาก	โพนทอง	11	โคกบุญสนอง	43170211	
34	โพธิ์ตาก	ด่านศรีสุข	5	ดอนขนุน	43170305	
35	โพธิ์ตาก	ด่านศรีสุข	6	ห้วยหินขาว	43170306	
36	ท่าบ่อ	ท่าบ่อ	1	ชุมชนป่าจั่ว	43020101	
37	ท่าบ่อ	กองนาง	5	หงษ์ทอง	43020305	
38	ท่าบ่อ	กองนาง	11	กองนาง	43020311	
39	ท่าบ่อ	โคกคอน	4	โคกคอน	43020404	
40	ท่าบ่อ	โพนสา	6	ศิลาเลข	43020906	

แนวทางการจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว

สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มงานส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว นวัตกรรม

การจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

A

ชุมชนท่องเที่ยวดาวเด่น “Attractive”
(พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว)

มีค่าคะแนน 90 คะแนนขึ้นไป
(มีคะแนนในด้านที่ 1 40 คะแนนขึ้นไป)

B

ชุมชนท่องเที่ยวดาวรุ่ง “Brighten Star”
(มีแวว มีอนาคต ในการพัฒนาต่อยอด)

มีค่าคะแนน 80 – 89 คะแนน
(มีคะแนนในด้านที่ 1 40 คะแนนขึ้นไป)

C

ชุมชนโดดเด่นเฉพาะด้าน “Case Study”
(มีความโดดเด่นเฉพาะทาง)

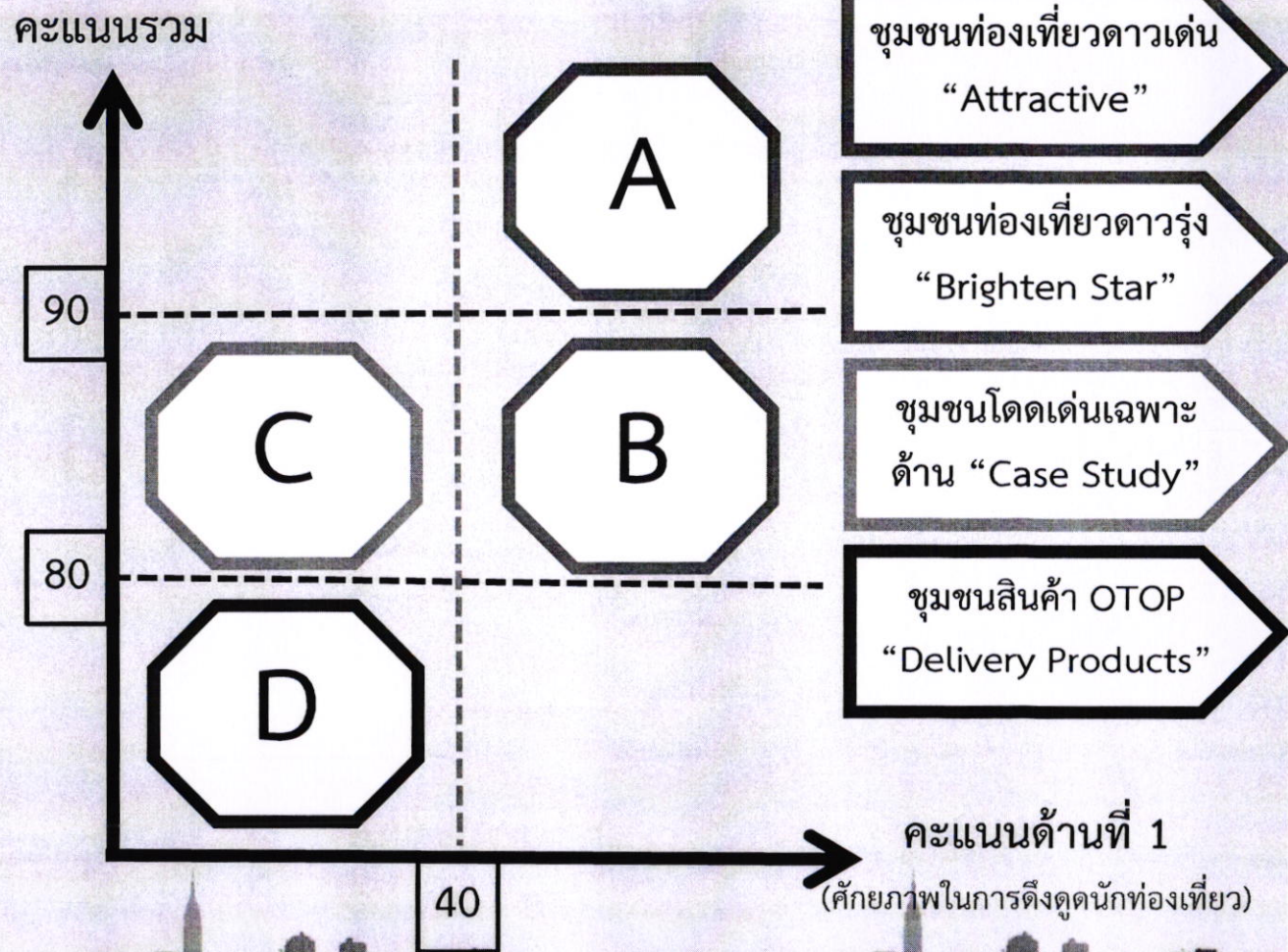
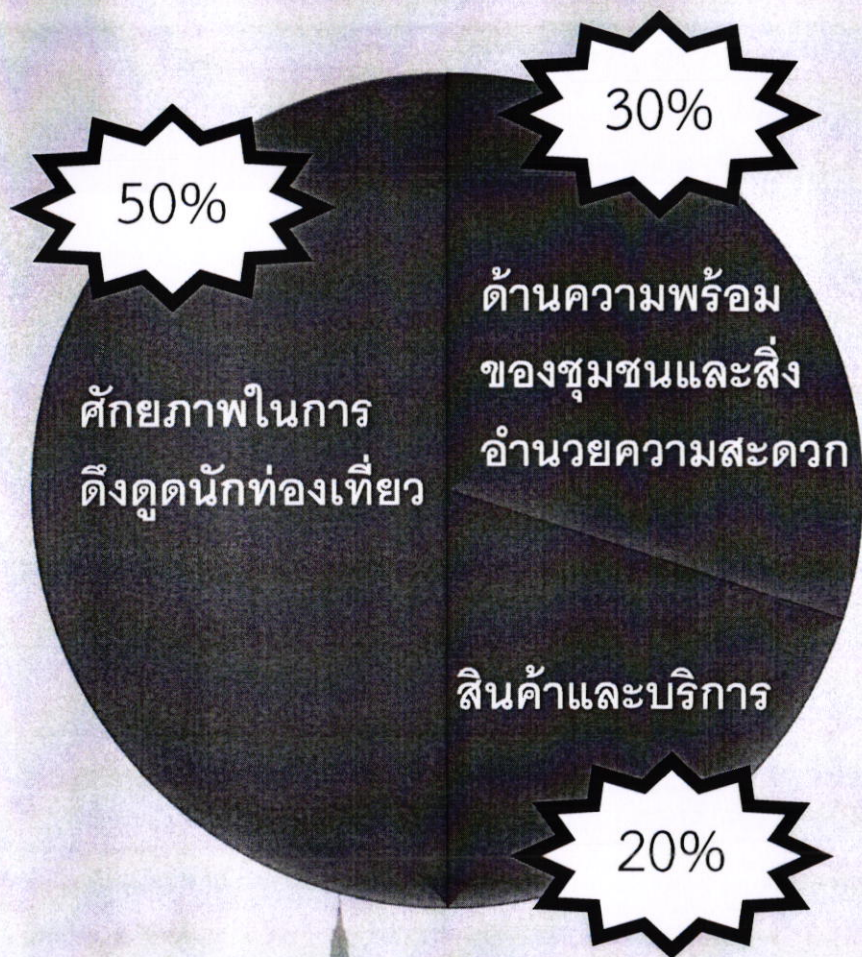
มีค่าคะแนนน้อยกว่า 90 (ค่าคะแนนในด้านที่ 1 น้อยกว่า 40 คะแนน)
แต่มีความโดดเด่นเฉพาะทางด้านอื่น

D

ชุมชนสินค้า OTOP “Delivery Products”
(นำสินค้าออกขาย)

มีค่าคะแนนน้อยกว่า 80
(ค่าคะแนนในด้านที่ 1 น้อยกว่า 40 คะแนน)

กรอบการพิจารณาจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1. ด้านศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว (50 คะแนน)

แบบประเมินการจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

ด้าน	ตัวชี้วัด	ข้อพิจารณา	คะแนนเต็ม	ค่าคะแนน	ระบุเหตุผลประกอบ
1. ด้านศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว	1) การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลัก	<ul style="list-style-type: none"> การดึงดูดนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวหลัก การเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวหลักถึงชุมชน ระยะเวลา ระยะทาง และความสะดวกในการเดินทาง ได้แก่ สภาพเส้นทาง การบริการ ยานพาหนะ 	10		
	2) จุดดึงดูดการท่องเที่ยวในชุมชน และการเป็นที่รู้จักในวงกว้าง	<ul style="list-style-type: none"> สถานที่ที่มีความโดดเด่น มีจุดดึงดูด มีจุดขายที่ชัดเจน เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว การเป็นที่รู้จักในวงกว้าง และการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ 	10		
	3) สถิตินักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อเดือน (จำแนกนักท่องเที่ยวทั่วไปและคณะศึกษาดูงาน) สถิติ ความสม่ำเสมอและความถี่ของการเข้ามาของนักท่องเที่ยว (ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน ตามฤดูกาล หรือเทศกาลประจำปี) สามารถวิเคราะห์จำแนก (identify) กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวหลักและรองได้ (การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผ่านช่องทางต่าง ๆ) แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน จำนวนนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน 	10		
	4) การสร้างรายได้และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ รายได้จากสินค้าและบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร การให้บริการด้านการเดินทาง และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการสร้างรายได้ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในชุมชนเพิ่มขึ้น และมีการกระจายรายได้และผู้รับประโยชน์ในชุมชน พิจารณาสัดส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว 	10		
	5) เครือข่ายการท่องเที่ยวที่ประสานนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> มีเครือข่ายการท่องเที่ยว เช่น ททท. อพท หรือ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว บริษัททัวร์ โดยได้เคยมีการนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน หรือเป็นชุมชนที่อยู่ในแพ็คเกจทัวร์ หรืออยู่ในสื่อประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยว มีการประสานเผยแพร่เชื่อมโยงปฏิทินท่องเที่ยวของชุมชน ปฏิทินกิจกรรมเชื่อมต่อการท่องเที่ยวหลัก มีช่วงที่ดึงดูดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน 	10		
คะแนนรวมด้านที่ 1			50		

2. ด้านความพร้อมของชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก (30 คะแนน)

ด้าน	ตัวชี้วัด	ข้อพิจารณา	คะแนนเต็ม	ค่าคะแนน	เหตุผลประกอบ
2. ด้านความพร้อมของชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก	1) ความพร้อมขององค์กรและบุคลากร	<ul style="list-style-type: none"> มีองค์กรในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (พัฒนาต่อเนื่อง) ทั้งการบริหารจัดการในภาพรวมของชุมชนท่องเที่ยว และการบริหารของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ในการประสานงานด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งนักเล่าเรื่องชุมชน นักสื่อความหมาย หรือมัคคุเทศน์ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีความเข้าใจและเห็นชอบร่วมกันในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว เป็นเจ้าบ้านที่ดี 	10		
	2) การจัดระบบบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> มีกติกาของชุมชนด้านการท่องเที่ยว เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ การจัดสรรและกระจายรายได้ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยว มีมาตรการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การดูแลชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงกรณีเจ็บป่วย อุบัติเหตุ มีแผนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวชุมชน หรือแผนชุมชนด้านการท่องเที่ยว 	10		
	3) สิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> มีจุดบริการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว แผ่นพับ แผนที่ ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ความสะอาดและสภาวะของเส้นทางในชุมชน ห้องน้ำ เป็นต้น มีบริการอำนวยความสะดวกในด้านการเดินทาง ทั้งการเดินทางในชุมชน และการเดินทางเข้าออกชุมชน มีที่พักในชุมชนหรือที่พักใกล้เคียงที่ได้มาตรฐาน มีความสะดวกในการเลือกพัก มีร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านของฝาก/ของระลึก ร้านค้าใกล้เคียง ที่นักท่องเที่ยวสามารถซื้ออาหาร เครื่องดื่ม และสิ่งของที่จำเป็นได้ 	10		
คะแนนรวมด้านที่ 2			30		

3. ด้านสินค้าและบริการ (20 คะแนน)

ด้าน	ตัวชี้วัด	ข้อพิจารณา	คะแนนเต็ม	ค่าคะแนน	ระบุเหตุผลประกอบ
3. ด้านสินค้าและบริการ	1) ความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> • การเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเฉพาะถิ่น เช่น ต้องใช้วัตถุดิบเฉพาะถิ่น เฉพาะฤดูกาล หรืออาหาร/ผลไม้ ที่โดดเด่นในพื้นที่ หรือของฝากที่แสดงถึงการได้มาถึงสถานที่นั้น ๆ เช่น โปสการ์ด/เสื้อ/แมคเน็ต ที่มีรูปสถานที่ท่องเที่ยว • ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและมาตรฐาน • ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ ที่สามารถดึงดูดให้คนเข้าไปซื้อ ชมการผลิตที่ชุมชน มีจุดที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวได้ 	10		
	2) บริการด้านการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> • มีกิจกรรมบริการการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม/ประเพณี/ประวัติศาสตร์/วิถีชีวิต/ธรรมชาติ/ผจญภัย/นิเวศน์/เกษตร เป็นต้น รวมทั้งการจัดโปรแกรมรองรับนักท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบให้เลือกตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง • มีช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อจองแพ็คเกจ ขอข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง สามารถรองรับการติดต่อได้ทุกช่องทาง เช่น ช่องทางออนไลน์ที่หลากหลาย การประสานงานทางโทรศัพท์ 	10		
คะแนนรวมด้านที่ 3			20		
คะแนนรวมทั้งสิ้น			100		